

JUBILEA

JIRÍ SEDLÁK

SOCIOLOG A ETIK I. A. BLÁHA JAKO LITERÁT (K 35. výročí jeho skonu)

Prof. PhDr. Inocenc Arnošt Bláha (28. 7. 1879 v Krasoňově u Humpolce — 25. 4. 1960 v Brně) je znám především jako sociolog (22. 12. 1960 v Brně) je znám především jako sociolog (22. 12. 1924 byl prezidentem jmenován řádným profesorem sociologie na MU; napsal řadu sociologických monografií, počínaje habilitačním spisem *Město (...)* z r. 1914 a konče spisem *Sociologie* z r. 1968) a jako etik (*Filosofie mravnosti* z r. 1922 až učební text *Etika jako věda* z r. 1947, kromě dalších publikací). Méně znám je jako psycholog, sociální psycholog, teoretický pedagog, teoretik a praktik lidové výchovy, kulturolog, politolog a politik, publicista a redaktor atd. Neznám je však jako literát. Proto se v následující stati pokouším dokreslit jeho portrét o tuto stránku jeho osobnosti.

Bláhovy literární začátky se datují od kvinty pelhřimovského gymnázia, kde přispíval do studentského časopisu školy. Zachoval se sešit žáka V. tř. c. k. gymnázia v Pelhřimově (s názvem C.d.b.c.e.a.)¹ s básněmi jako např. *Perla pravá*, *Umírání v cizině*, *Celý svět je jedna láska*. Už tyto názvy prozrazují rodící se Bláhovo vlastenecké a humánní zaměření.

Další, druhá, fáze Bláhových literárních pokusů je spjata s jeho studiem v katolickém bohosloveckém semináři v Hradci Králové 1897–1899 (odkud byl jako stoupenec Katolické moderny vyloučen), ve Vídni 1899/1900 a v Praze 1900/1–1903/4 (s jednosemestrovou přetržkou v Paříži). Jde o básně nábožensko-eticko-filosofického zaměření uveřejňované v letech 1897–1898 v časopise *Museum* (*V noci*, *Tak ticho*) a v listu *Katolické moderny* *Nový život*: z r. 1899: *Ne, nerouhejte se*, *Písně*; z r. 1900: *Na cestě*, *Nálada*, *Dnes smutky šly*; z r. 1901:

¹ V Bláhově literární pozůstalosti spravované JUDr. M. Vítkem.

Smutek neplodnosti, Nálada, Ó, Pane, přijď, Pozvalas mne k sobě, Ať padám. — Estetickým pendentem Bláhových výtvorů literárních byly jeho články z let 1899 a 1901 Umění a věda,² Literární tužby Katolické moderny — Bláhova přednáška na 2. sjezdu Nového života na Velehradě 2.-3. srpna 1899 o inferioritě katolické beletrie v podání K. Dostála-Lutinova³, O vlivu umění na sociální nemoc doby,⁴ řada referátů-recenzí z r. 1901: Kopal, P.: Apostati I. Srdce matky,⁵ Gellner, F.: Po nás ať přijde potopa ... Básně,⁶ Przybyszewski, S.: Satans Kinder. Roman⁷ aj., jakož i dva překlady z let 1900-1901: Rozklad moderní civilizace. Z knihy T. J. Choiński: Rozklad w życiu i literaturze⁸ a Umění ze stanoviska sociálního. Z knihy Nouvelles tendencies en religion et en littérature.⁹

Třetí a vrcholnou fází vývoje Bláhy-literáta jsou léta 1902-1905, kdy mu vyšly dvě básnické sbírky a jeden román.

První sbírka, o 64 básních, byla publikována v r. 1902 (dedikace je už z Vánoce 1901) a nesla název *Po cestách vítězů*.¹⁰ Zaznívá v ní nejen láska k Elišce Sedláčkové (jeho budoucí ženě), ale k člověku vůbec, zvláště k chudině. V této souvislosti odsuzuje nemravnost a uvědomuje si zároveň své vlastní poslání. V předmluvě kritizuje útek filosofie od světa bída:

*Systémy filosofů jako ty kalné, neznámou zimnicí raněné svítilny; stačí pro své malé okolí, tisíce jich svítí do cest — ale ve výškách jsou tmy (...) A je třeba něčeho absolutního, je třeba do tmy Života majáku od Východu až na Západ, od pólu k pólu (ohlas Březiny? J. S.). Vždyť v nejhlubší podstatě jedná se jen o poctivost a důslednost životní. Nač stoupat k vymřelým hvězdám, když země dole přetéká krví horkou svých slzí, pláče zoufalým rekviem svých pohřbů, malomocně se vzpíná ku povstání pod těžkými závažími své sociální bída —?*¹¹

Název sbírky je volen podle první básně *Po cestách vítězů*:

*Po cestách vítězů půjdeme na západ / k žhavému slunci, kde shoříme v prach,
/ zamklí k boháčům, souciti k nemocným, / majáky tuláků v rozvátých tmách /
(...) půjdeme vášnivě nadšeni pro život (...) Zdraví své rozdáme v almužnách
nemocným, / kde jiní vraždili, dáme svůj klid, / kde jiní bořili podepřem základy.
— / Po cestách vítězů k Slunci chcem jít! —*¹²

Po první, víceméně optimistické básni, však řada básní zní smutkem. Z něho Bláhu dostává zčásti jeho láska k Elišce, které věnoval sedm básní (např. Ó, dívej se mi v oči, A my se potkali, Tak smutná byla jsi).

2 Nový život, 4, 1899, s. 301–303, 330–333.

3 Nový život, 4, 1899, s. 237–239.

4 Rozvoj, 2, 1901, s. 402–405.

5 Rozvoj, 2, 1901, s. 23.

6 Rozvoj, 2, 1901, s. 150–151.

7 Rozvoj, 2, 1901, s. 328–331.

8 Rozvoj, 1, 1900 a 2, 1901 — více pokračování.

9 Rozvoj, 1, 1900 a 2, 1901 — více pokračování.

10 *Po cestách vítězů*. Praha, tiskem E. Stivína — nákl. vl. 1902. 70s.

11 Dtto, s. 3.

12 Dtto, s. 5.

V několika básních zaznívá nota sociální. Již ve zmíněné vstupní a dále v těchto: **Což věčně půjdem sami ...?:** (...) *kdo probudí v těch sfingách lásku apoštolů,* (...) *což věčně budou biče do žebráků bít?*¹³ —; **Píseň vyděděného:** *A volám u vrat teplých domovů / o vymodlené nebe, / (...),*¹⁴ **Modlitba ukřičených:** (...) *modlím se / za símě chudých lich / (...),*¹⁵ **Večer:** *Jak zakletá se do mlh tiskne / ves žebráků a dětí hladu, — (...).*¹⁶

V některých tepe nemravnost: lež — např. v **Písni vyděděného:** (...) *jsem doma — doma — každý mi tak lže — / a mně je přece zima!* —;¹⁷ nevděčnost dětí k matce v básni **Tři koruny:** *Měla tři zlaté koruny, / komu je dala as? / (...)* *Jednu z nich dala dětem svým: / koupily tři pout železných, / celou ji zimu věznily;*¹⁸ mravní úpadek velkoměsta — Prahy v básni **Na Hradčanech:**

Ten systém nový, proklínaný, podlý / své stráže bledé postavil tu drze — / (...) *A dole Praha slaví velké svátky / pod kouřem starých pivovarů tmíc se, / ta Praha loutek, promenád a křížovatek ulic, / ta Praha hetér, šantánů a prohýřených nocí, / ta Praha svůdná, koketní a roztruchlená, / ta Praha svatá, otrocká a blátem poskvrněná!*¹⁹

Tuší však novou dobu — **Na prahu nové doby:** *Kdes řetěz řink — Blesk první pad / přes obzor dráhu zkrvavělou znače- / Kdos vypuk v pláč ve stínu chat --- / To radostí prý Spravedlnost pláče—!*²⁰ Bláha si uvědomuje své poslání, jak jim je před oči stavěl Masaryk. Dokladem je **Chudá píseň:** (...) *vyschlé lány zúrodňujem / teplou mizou vlastních hlav / (...)* *tvrdou zem až k centřům žhavým / orá stohlavý náš vzdor. / Dovlečeme přece jednou / k horizontům těžký pluh, / zasejeme — poklekneme — / usnem chudi — bez zásluh* —²¹

Tolik k ideové stránce uvedené Bláhovy básnické sbírky. Za umělecky nejlepší lze považovat báseň **Když padá sníh ...:** *Když padá sníh / zřím z okna tich / a rád, / že dole v šeru zapad prach / a kostry blat. / V mém nitru tich / spi dávný hřích — / jak rád / bych bělí v duši zavál prach / a kostry blat.*²²

Bláhovou druhou básnickou sbírkou je **Ať je země písni** — z roku 1903.²³ Věnoval ji „Mistru Jaroslavu Vrchlickému k jeho padesátiletým narozeninám“. Hlásí se k němu jako ke svému mistru hned v první básni — **Ve stopách Va-**

13 Dtto, s. 14.

14 Dtto, s. 17.

15 Dtto, s. 22.

16 Dtto, s. 38.

17 Dtto, s. 17.

18 Dtto, s. 19.

19 Dtto, s. 42.

20 Dtto, s. 36.

21 Dtto, s. 15.

22 Dtto, s. 6.

23 *Ať je země písni* — Král. Vinohrady, knihtiskárna A. Malíře, nákl. vl. 1903. 52s. — Podle svědectví Alberta P r a ž á k a (*Z let studentských*. Ve: *Živá slova* (...) s. 15–17) Bláha navrhl dát Vrchlickému nějaký zámek jako dar národa za jeho básnickou činnost. Podle ústní vzpomínky Bláhova zetě L. Bočka nosil Bláha jeden čas dlouhé vlasy à la Vrchlický, takže mu jednou na nádraží v Praze jedna babička tekla: „Ostříhejž vás Pán Bůh!“

šich...: Ve vašich stopách poutí k Eldoradu / (...) jdem dny i noci k myslckému hradu, / a v perspektivy temných dálek / planou nám sny o štěstí (...). / V Paříži 1. února 1903.²⁴

Sbírka čítá 41 básní, rozdělených do dvou částí — I (11 básní) a II (30 básní). V části I (na s. 8 je citát z Pierre de Querlon: „... Le bateau disloqué, se débattit désespérément jusqu'au soir“ / Rozpadlá loď se zoufale zmítá až do večera /) jsou básně kritické a dále básně, v nichž Bláha vyslovuje naději, že kritizované jevy odplaví bouře. Nejkritičtěji vyznívá *Píseň o šéfovi jedné školy*, satirický to šleh vůči pokrytcům: *On sníval někdy jako básník / a smál se luzy potlesku. / (...) A jestli někdy více výkřik, / když neslyšel to král ni kat, / zas jindy se pak krotce plazil / a kýval hlavou tisíckrát. / A zoufal si nad zkázou doby, / že v hříšcích byla počata, / a sám měl dluhy u sklepníků / a sváděl naivní děvčata. / A když se jednou hodně napil / a řekl, že vždycky lhal a lže, / byl veleben pro svoji skromnost / a stal se vůdcem mládeže.²⁵* Měl zde Bláha na mysli určitou osobu, anebo spíše, typ pokrytce, který se ironií osudu či doby, stává vůdcem mládeže?

V básni **Bůh náhle umřel...** odsuzuje hříšnost: *(...) svět dole hýřil v odříkání dobra / (...) kde z ulic řvalo: „Požehnaná buď hřích.“²⁶* a v básni **Otázka** — volá po soucitu: *Což soucit k hladu v kosmu navždy utich (...)?²⁷*

V básni *L'intruse* (Vetřelec) jako by byla zmínka o Bláhově posunu z egoisty (byl jím však vůbec někdy?) v altruistu: *Dnes radost dávám, kde mi jiní kradli, / a smíchu světa nastavuji líc, / sny egoisty všechny dávno svadly / a s posměchem jsem vmet je do ulic.²⁸* V jiných básních, např. **Příchod Renesance**, se opět vynořuje myšlenka příchodu očištné bouře: *Hrůzou bělely hlavy — šlely mozky — / (...) A bílé proudy proroků šly dále žehnající veliké / Bouři vstříc —²⁹*

Na začátku části II je poznámka Psáno v Paříži. Paříž znamenala pro Bláhu odloučenost od Elišky. To v něm vyvolávalo smutek, jak patrně ze sedmi básní věnovaných Elišce. Ač sám smuten, snaží se vyvést ze smutku, utěšit Eliščinu matku paní Annu Sedláčkovou. Věnuje jí báseň **Neskončilo všecko: (...)** *duší Vašich dětí, v jejich snech a lásce / půjde Vaše štěstí vzkříšené zas dál —³⁰*

Bláhova láska k Elišce nebyla prosta jeho bojů se sebou samým — s tělesnou vášní. O tom svědčí už báseň z předchozí sbírky — **Vášeň: Zas v rozkoš závratnou se zřítíl jako slepý, / a její extázi se opít dal, / (...) A marny prosby zraků. Otupěla duše — / kol oken zvolna kalný večer šel — / a na práh vstoupil Smutek. Vykřik v konec hříchu, / když jako zlosyn od ní odcházel!³¹** Výčitky svědomí po

²⁴ Dtto, s. 15. — Ač Bláha studoval němčinu a francouzštinu, chodil i na přednášky Vrchlického, Máchala, Vlčka a Hostinského.

²⁵ Dtto, s. 47.

²⁶ Dtto, s. 12.

²⁷ Dtto, s. 18.

²⁸ Dtto, s. 11.

²⁹ Dtto, s. 19.

³⁰ Dtto, s. 36.

³¹ *Po cestách vítězů*, s. 61.

činu? Platonicky milující Bláha je spíše přetavil pro sebe jako varování, než že by to byl jeho vlastní zážitek. Že zůstal v duševní poloze lásky, o tom jako by svědčila stejnojmenná báseň *Vášeň* ze sbírky druhé: *A přes zasnění mlčenlivých krajin / má duše vášní nedočkavá šla, / a nad Tvým lůžkem bělostným a horkým / se jenom čela Tvého dotekla.*³² Ještě výrazněji to zaznívá v básni *Vlci*: (...) *a v úzkosti před blízkou vášní / v tmě oči lačných vlků zřít, / a nechat přece zdivočelé / a hladové je odejít* —³³

Bláhův smutek se netýkal jen odloučenosti od Elišky, ale i od vlasti, jak to vyjadřuje v básni *Usínavé sezóny*: *Stesk padá na vše (...) Jdou duši černé stíny, / a srdci náhlou touhou po vlasti se stýská* —³⁴

Ve více básních — ve více, než ve sbírce předchozí, a snad i silněji, si Bláha uvědomuje budoucnost a své poslání. Tak v básni *Odpověď Tvému smutku* (Albertu Pražákovi) čteme: *Dál v nekonečné perspektivy polí, / kde Rozsévač dnů příštích půjde zamyšlený, (...) A duše naše, těžké myšlenkami, / zrát budou v polích prostoru a času / pro věrné žence Hospodáře Pravdy* (Masaryka ? — J. S.). *Ten přijde den, kdy nebudem už sami, / kdy nebudem už sami, / kdy nesmírný svět bude jediný lán klasů, / kdy dokonali rozkveteme v Krásu / a v Kosmos nový Láska půjde s námi* —³⁵ Podobně v básni *Proti proudu* (Jos. Sedláčkovi) (t. j. Eliščinu bratru): *Kde svědomí Ti svolí, pracuj bez zákonů, / (...) Vždyť chápeš význam času —Přijde nový národ, / jsou cesty k jeho příští připraveny (...)*³⁶ V básni *Má touha*: (...) *a probudit zas slávu dávné epepeje, / ji poslat v lidu svého o svobodě sen — (...)*³⁷ V básni *Vracíme se zpátky*: *Vracíme se zpátky — nezlomeni, pevni / k opuštěným brázdám, hotovi je sít, / připravovat cesty šťastnějším a hrdým, / kteří budou silni hory překročit — (...)*³⁸ A konečně v poslední z těchto básní *Už zapomenem* — (Eduardu Dvořáčkovi): *Už zapomenem — Paříž tenkrát tměla / (...) a vzpomínkami vlast šla daleká — / Ne — jestli život básní nám byl kdysi, / dnes boj a práce náš už neleká.*³⁹

Tři Bláhovy básně na konci sbírky jsou vyznáním kráse života. Tak v básni *Penseroso*: *Je život krásný. — Dává znova, ať umřelo v něm cokoli, / a nečeká snad všechny bolest, / když nás u srdce zabolí!*⁴⁰ V básni *Je krása všude*: *Je krása všude — V nechápání / jak v bláto padá tma a kal, / kdo k Světlu stoupá — pochopí ji — / a přes bolesti půjde dál.* —⁴¹ A konečně v básni *Ať je země písni* — (podle níž byla nazvána celá sbírka a pod níž je poznámka V Paříži, 30. listopadu 1902): (...) *venašli jsme domov v kosmu osudném, / (...) Dnes vzdáváme*

32 *Ať je země písni* —, s. 42.

33 Dtto, s. 43.

34 Dtto, s. 28.

35 Dtto, s. 30.

36 Dtto, s. 31.

37 Dtto, s. 32.

38 Dtto, s. 35.

39 Dtto, s. 38.

40 Dtto, s. 50.

41 Dtto, s. 51.

*se kosmu — Země nám už stačí, / když vzplamuli jsme láskou k její bolesti — / Ať Země Čistotou je, Radostí a Krásou, / a pak — ať přijde štěstí — nebo neštěstí!*⁴²

Umělecky nejlepší je snad **Balada o staré lásce**: *Proč v horký, suchý popel / kdos nedočkavě sah? / Dnes náhle zhasla lampa, / a srdce v temnotách. / Proč na zápraží tvrdé / kdos vyšel sám a tich, / a dlouze do tmy plakal? / Dnes náhle umřel smích. / A dlouhá léta marně / zrak touhou krvavý / se k hvězdám plaše díval / a pátral v dálavy ... / Až po letech kdos přišel — / Měl černý dlouhý šat / a zraky kajícími / zřel marně tisíckrát / do oken — Marně doufal, / že přec se dovolá, — / Dům mlčel jako rakev —, / v něm srdce — mrtvola.*⁴³

Třetím větším Bláhovým literárním dílem je „malý román“ o dvaceti kapitolách **Liduška** z roku 1905.⁴⁴ Svým obsahem spadá do období od roku 1900, tj. od seznámení se Bláhy s Eliškou — Liuškou (jak jí říkal) — Liduškou. Bláha jej píše, zdá se, z časového odstup. (Mezitím, 24. 9. 1903, se už s Eliškou oženil.)

Dějová kostra je jednoduchá: jedenadvacetiletý posluchač filosofie a vychovatel v jedné osobě, Otouš Soňovský (tj. Bláha), se na tanečním večíрку seznámí s šestnáctiletou Liduškou Královou (tj. Eliškou Sedláčkovou). Shodnou se ihned v mravním chápání vztahu muže a ženy a začnou spolu chodit. Jeho silící lásku k ní nenaruší ani Liduščina sestřenka, ani další dvě ženy, které o Soňovského usilují. Pod vlivem obapolné lásky se Soňovský mění z pesimisty v optimistu a Liduška vyspívá z děvčete v ženu. Vztah se rozpadne, když Soňovský — opožděně — řekne Lidušce o vztazích oněch dvou žen k němu. Liduška neotevívá, když zoufalý k nim nadále dochází, a odebere se do kláštera. Soňovský ji však vyhledá a její láska znovu vzplane. *Jejich myšlenky a city šly jednou cestou, a v dálky se jim otvíraly široké perspektivy nového života. Života práce, lásky a štěstí...*⁴⁵

Z právě vylíčeného děje může vzniknout dojem, jako by šlo o román z Červené knihovny nebo z Večerů pod lampou. Nikoliv. Bláhova **Liduška** na tuto úroveň neklesá díky mistrnému vylíčení nitra obou postav, dále díky jejich etickým dialogům o lásce apod. a konečně díky Bláhovu „lebensphilosophickému“ uvažování i příslušné evoluci obou postav.

Už při prvním svém dialogu — při vzájemném seznámení — se shodují v mravním odsouzení lehkosti zábavy. Soňovský: „ (...) *všecko zvrhlo se na léčku ctnosti a nevědomosti jiných aneb na úmyslné dorozumívání se dvou instinktů. Sladkosti svého smyslného požitku obětujeme všecko, i etiketu* (...)“⁴⁶ Liduška: „*Máte pravdu, mně to tak připadá, že jsme si ze všeho udělali hračku*

42 Dtto, s. 52.

43 Dtto, s. 13.

44 *Liduška*. Květy, 27, 1905) a (= 1. pololetí): s. 420–432, 533–540, 711–720, 906–910; b (= 2. pololetí): s. 121–144, 272–288, 424–432, 572–576, 712–720. V součtu 100 stran většího formátu.

45 Dtto, b, s. 720.

46 Dtto, a, s. 427.

na ukrácení a zahrnutí své mudy. A málo nám na tom záleží, jestli si tak někdy zahrájeme s lidským srdcem, s lidskou duší neb čistotou lidské cti. Hlavní je, že se bavíme (...)“⁴⁷ Když s ní tančil, (...) cítil se odvážnějším a schopnějším ke všemu, že duší mu prostoupila jakási posvátná záře (...) úzkostně jako by držel v ruce krásný květ a bál se, aby dotekem jeho neuvadl.⁴⁸

Obdobně moralizují oba později — za situace, kdy už i ona ho miluje a zároveň si ho váží pro opravdovost jeho myšlenek o životě, o lásce a o úloze ženy v ní. Soňovský: „Láska se dnes pojímá příliš formálně — není to dnes cit, jenž dává barvu celému životu, není to spojení se dvou sil v jediný boj. Stala se z ní chvilková zábava (...) Sňatky jsou obchodem (...) ve většině případů chce muž dobýt ženu jediným útokem (...). Není tu pravé sladkosti vítězství, které mělo před sebou dlouhou řadu bojů. Štěstí muže závisí od ženy, nemá se poddat hned, žena má se poddávat po částech (...), neboť je štěstím a touhou člověka dávat se a býti stále překvapován.“⁴⁹

Soňovský morálnost lásky spojuje přímo s existencí národa a se svou úlohou apoštola-rozsévače: „(...) v morální otázce kotví existenční otázka národa. Jaký bude ten budoucí národ, budou-li jeho matky (...) zdegenerované tělesně i morálně?“⁵⁰ V mládeži viděl dva tábory: (...) ti mladí (...) k myšlence celkem apatičtí (...) šosácky popíjející svou sklenici piva a večer se bavící s nějakou pochybnou láskou — a tito lidé, s hlavou plnou plánů, myšlenek a nadšení a s vůlí neúrodnou a zbabělou? To je základ budoucího národa? (...) Ale zase se uspokojoval. Sij — je to krásné, sít — a sij dobré semeno, tak budeš mít vliv na budoucnost.“⁵¹

Z pohledu „filosofie života“ možno vidět evoluci Soňovského z filosofa odtrženého od života, v plného člověka — díky lásce, spojení s jiným člověkem, s Liduškou. Soňovský k sobě: „Proč se honíš někde vysoko nad zemí, v jakémsi kosmopolitickém pojímání země a světa — když tento bod a toto místo může ti dávat mír a zapomenutí? Teď vidíš jasně svoji úlohu. Nejsi již sám — cesty tvoje spojeny jsou s cestami jiné duše. Udělej ji šťastnou — ukaž jí, že je život krásný, a co je ti do toho, jak povstal a jak skončí (...) Tento život chápej — a vyhovíš-li jeho zákonům, a je-li ještě nějaké pokračování a nějaká spjitost za ním — musíš nutně vyhovět zákonům tohoto bytí.“⁵²

Evoluce jeho lásky vedla Bláhu k zajímavému přehodnocení i jeho někdejšího názoru na vášeň, kterou kdysi, ve shodě se svou stastí o „lásce (jen) duší“, považoval za něco zvířecího a nečistého. (To zaznívalo jak ze zmíněných tří básní v obou sbírkách, tak ze začátku tohoto románu.) Svůj dřívější názor na vášeň překonává názorem vyzrálejším, které mnohé může i překvapit opačným

47 Dtto, a, s. 427.

48 Dtto, a, s. 427.

49 Dtto, b, s. 123.

50 Dtto, b, s. 139.

51 Dtto, b, s. 141.

52 Dtto, a, s. 908–909.

— kladným hodnocením vášně jako smyslnosti: *Procítoval rozkoš (...) ale (...) pod dozorem své poctivosti. A spíše se mu zdálo (...) že tato perioda smyslových bouří přišla jen kvůli tomu, aby se ještě více vnitřně v sobě zakotvili, aby poznali všechny cesty, po nichž chodí láska, a aby se vrátili na nejideálnější a nejčistší. A budou-li nuceni vstoupiti i do údolí, aby údolí byla jen cestou k horám — krátce, aby smyslové rozkoše jim byly jen prostředkem, ne účelem.*⁵³

A podobným názorovým vývojem prochází i Liduška, ovlivněná doposud předchozí klášterní výchovou: „*A není to hřích, že s ním mluvím? — Pamatovala si, že jedna z klášterních chovaneček udržovala známost po čas svého pobytu v klášteře, a když se to prozradilo, že se jí musely všechny vyhýbat a nesměly s ní mluvit. Tenkrát si o ní myslila, že se dopustila jistě něčeho hrozného (...) zpočátku, když potkala nějakou slečnu s pánem a viděla je tak důvěrně rozhovorené a k sobě nakloněné, skoro jim to zazlívala a spojovala se s nimi jakousi vinou, kterou nedovedla určitě definovat.*⁵⁴ *Ale teď když poznala Soňovského, celá se náhle změnila (...) A když potkávala lásku v ulicích, dívala se k ní se soucitem a pochopením.*⁵⁵

Závěrem je možno k Bláhově literární tvorbě říci, že zaprvé byla inspirována jak jeho životem a životem národa, tak literaturou (zvláště Vrchlickým). Zadrhé, zaznívají v ní tóny vlastenecké, sociální, humánní a vyznání krásy života. Bláha v něm však vidí i určité nešvary, ale věří, že „očistná bouře“ je překoná. Pro budoucnost chce Bláha pracovat jako apoštol-rozsévač. Zatřetí, stránka ideová leckdy převyšuje uměleckou. Začtvrté, souběžně s tvorbou beletrie Bláha i překládá a píše recenze a staří estetické. Zapáté, Bláhova literární tvorba ovlivnila jeho slovní zásobu, styl a zčásti náplň jeho práce pedagoga a vědce; např. beletrii považuje — s určitými výhradami — za jeden z pramenů sociologického poznání.⁵⁶

Poznámka: Můj článek se zabýval především Bláhovými dvěma sbírkami básní a jeho „malým románem“. Nemohl postihnout všechnu Bláhovu beletristickou tvorbu, natož další jeho činnost spjatou se slovesným uměním (překlady, recenze, estetické staří atd.). To by vyžadovalo badatelskou práci, která by mohla využít jednak bibliografií Bláhova díla (E. Bláhová, M. Vítek, J. Sedlák), jednak vlastní excerpce literárních — a možná i jiných — časopisů, zvláště z let 1897-1905 (Bílý prapor, Hlídka, Lidové noviny, Mane, Museum, Naděje, Naše žně, Nový život, Rozkvět, Rozvoj, Slovan aj.).

53 Dtto, b, s. 274.

54 Dtto, a, s. 910.

55 Dtto, b, s. 121.

56 *Prameny sociologického poznání. Sociologická revue, 11, 1940, s. 238-241.*

Literatura o I. A. Bláhovi jako literátu

- Novák, J. V. — Novák, A.: *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. 4., přeprac. a rozš. vyd. Olomouc, Promberger 1936. 1.804 s. — Zde jen zmínka: „Profesor sociologie na brněnské univerzitě I. A. Bláha (...) přešel od básnických pokusů v nevýrazné spiritualistické lyrice k filosofii, zvláště k etice a poměrně později k sociologii“ (s. 1 565).
- Pražák, A.: *Z let studentských*. Ve: *Živá slova* In. Arnošta Bláhy. Sborník k jeho šedesátinám. Sest. L. Boček. Brno, Pokorný a spol. 1939 (107 s.), s. 15-16. — Pražák zde vzpomíná, jak Bláha redigoval literární rubriku v časopise *Rozvoj*, otiskl tam i Pražákovu první kritiku Quisových překladů staroskotských balad a v r. 1901 začal pořádat literární večírky časopisu *Nový život*.
- Václavěk, B.: *Sociologův poměr k umění*. Ve: *Pocta* In. A. Bláhovi k šedesátinám. Redig. A. Obrdlík. *Sociologická revue*, 10, 1939, č. 1, s. 96-99. — Zhodnocení obou Bláhových básnických sbírek, ne však „malého románu“ *Liduška*.

